

Η αποδόμηση των πανεπιστημίων και η επιλεκτική χρεοκοπία του Συντάγματος

του Κωνσταντίνου Θ. Γιαννακόπουλου

Επίκουρου Καθηγητή Νομικής Σχολής
Πανεπιστημίου Αθηνών

Πριν από λίγους μήνες, αναλύοντας το «Μνημόνιο» ως μηχανισμό αναπαραγωγής της κρίσης του Κράτους Δικαίου, είχα επισημάνει ότι «η σισύφεια προσπάθεια συντονισμού με τους μη γραμμικούς ρυθμούς μεταβολής των πλασματικών οικονομικών αξιών που παράγει το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα όχι μόνο συρρικνώνει δραματικά –αν δεν αναιρεί πλήρως– το κοινωνικό κράτος δικαίου αλλά, επιπλέον, απορρυθμίζει, στο σύνολό της, την ίδια τη συνταγματική έννομη τάξη. Τούτο συμβαίνει, διότι αυτοί οι ρυθμοί ουδόλως συνάδουν προς τη στοιχειώδη σταθερότητα με την οποία πρέπει να συναρτώνται οι κανόνες δικαίου, ακόμη και όταν αυτοί καλούνται να ρυθμίζουν μια άκρως ανταγωνιστική αγορά. Στο πλαίσιο της παραπάνω προσπάθειας συντονισμού, η αξιολόγηση της σημασίας των εθνικών συνταγματικών κανόνων και αρχών αρχίζει να εμφανίζει τις διακυμάνσεις των τιμών των μετοχών στα διάφορα χρηματιστήρια αξιών. Δεν είναι, λοιπόν, τυχαίο ότι, εν μέσω του μεταρρυθμιστικού οίστρου που καλλιεργεί το 'Μνημόνιο', παρατηρείται μια υποτίμηση του κύρους ορισμένων συνταγματικών διατάξεων. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα σειράς προτάσεων μεταρρύθμισης της ανώτατης εκπαίδευσης οι οποίες, καίτοι δεν συνδέονται με υποχρεώσεις που πηγάζουν από το ευρωπαϊκό δίκαιο, απηχούν την αντίληψη ότι η διεθνής και η εγχώρια 'αγορά' έχουν ήδη προεξοφλήσει την αναθεώρηση του άρθρου 16 του ελληνικού Συντάγματος προς την κατεύθυνση της ιδιωτικοποίησης των ΑΕΙ»¹. Οι κυβερνώντες δεν άργησαν να επιβεβαιώσουν τις παραπάνω επισημάνσεις. Απ' τη μια, η πρόθεση διενέργειας –προδήλως αντισυνταγματικού– δημοψηφίσματος επί ζητημάτων που άπτονται του θεσμού της

συνταγματικής αναθεώρησης² αποτελεί χαρακτηριστική ένδειξη μιας γενικότερης τάσης υποτίμησης της αξίας του Συντάγματος. Απ' την άλλη, το προσχέδιο νόμου για την οργάνωση των πανεπιστημίων που έδωσε στη δημοσιότητα το Υπουργείο Παιδείας στις 4 Ιουλίου 2011, εν μέσω θέρους και οριακής δημοσιονομικής κρίσης, μοιάζει να συγκεκριμενοποιεί την από καιρό επιδιωκόμενη αλλοίωση της συνταγματικής αρχιτεκτονικής των πανεπιστημίων³.

Σύμφωνα με το ισχύον άρθρο 16 του Συντάγματος, η αρχιτεκτονική αυτή βασίζεται πρωτίστως σε τρεις αλληλένδετους πυλώνες: τη σύσταση των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων (ΑΕΙ) ως νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, την πλήρη αυτοδιοίκηση αυτών των νομικών προσώπων και τον χαρακτήρα των καθηγητών των ΑΕΙ ως δημοσίων λειτουργών. Με το παραπάνω προσχέδιο νόμου, η Κυβέρνηση φαίνεται να επιχειρεί να αποδομήσει και τους τρεις αυτούς πυλώνες, ιδίως προωθώντας τη λειτουργική και οργανική ιδιωτικοποίηση των ΑΕΙ, επιφέροντας ρήγματα στην πλήρη αυτοδιοίκησή τους και υπαλληλοποιώντας το κύριο διδακτικό προσωπικό τους.

Πιο συγκεκριμένα, το προσχέδιο νόμου δεν περιορίζεται απλώς στην επιλογή προσώπων, στρατηγικών και κριτηρίων που προάγουν μορφές ιδιωτικής διαχείρισης των δημοσίων πανεπιστημίων. Όπως ήδη

(1) Βλ. Κ. Γιαννακόπουλου, Μεταξύ εθνικής και ενωσιακής έννομης τάξης: το «Μνημόνιο» ως αναπαραγωγή της κρίσης του κράτους δικαίου, <www.constitutionalism.gr>, ανάκτηση 30.1.2011.

(2) Βλ., αντί άλλων, Π. Παυλόπουλου, Αναθεώρηση του Συντάγματος μέσω δημοψηφίσματος, Εφημερίδα «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ της Κυριακής», 26.6.2011. Πρβλ. Ευ. Βενιζέλου, Μαθήματα Συνταγματικού Δικαίου, αναθεωρημένη έκδοση, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή 2008, σ. 366 επ..

(3) Βλ., σχετικά με το κείμενο διαβούλευσης που παρουσίασε στην 65η Σύνοδο των Πρυτάνεων η ηγεσία του Υπουργείου Παιδείας, Χ. Ανθόπουλου, Πανεπιστημιακή διακυβέρνηση και Σύνταγμα, ΕφημΔΔ 5/2010, σ. 589 επ. και την εκεί πλούσια βιβλιογραφική σημείωση επί των ζητημάτων που αφορούν την εμμηνεία του άρθρου 16 του Συντάγματος.

έχει παρατηρηθεί⁴, η δυνατότητα ίδρυσης νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου για την αξιοποίηση και διαχείριση μέρους ή του συνόλου των πόρων κάθε ΑΕΙ, που προβλέπεται στο άρθρο 58 του προσχέδιου νόμου, καταστρατηγεί τον υποχρεωτικό χαρακτήρα του τελευταίου ως νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου. Πράγματι, αυτό το νέο νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου υπερβαίνει κατά πολύ τους σκοπούς τόσο των στερούμενων νομικής προσωπικότητας ειδικών λογαριασμών έρευνας⁵ όσο και των νομικών προσώπων αξιοποίησης και διαχείρισης της περιουσίας των ΑΕΙ, μέσω των οποίων, με πρωτοβουλία του νομοθέτη, έχει ήδη επιχειρηθεί να προωθηθεί ένας βαθμός λειτουργικής ιδιωτικοποίησης των δημοσίων πανεπιστημίων⁶. Αν κανείς συνεκτιμήσει το εύρος των περιουσιακών στοιχείων και των σκοπών, καθώς και την ποικιλία των δραστηριοτήτων του νέου νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου που προβλέπεται στο άρθρο 58 του προσχεδίου νόμου, θα διαπιστώσει ότι, πλην της εκλογής μελών κύριου διδακτικού προσωπικού, αυτό το νομικό πρόσωπο καλύπτει σχεδόν όλες τις βασικές πτυχές (εκπαιδευτικές, ερευνητικές κ.λπ.) της πανεπιστημιακής δράσης και έχει πρόσβαση σε ευρείας προέλευσης χρηματοδότηση, εκτός της πενιχρής κρατικής ενίσχυσης που προορίζεται για το μητρικό νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου. Πέρα από την όποια ευελιξία επιδιώκει ως προς τον διορισμό των υπαλλήλων του και τον δημοσιολογιστικό έλεγχο της δράσης του, ο νέος αυτός θεσμός αποτελεί πρωτίστως ένα είδος επιχειρηματικού κλώνου κάθε ΑΕΙ, ο οποίος, εκτός των άλλων, μπορεί να συνεργάζεται με δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς της ημεδαπής ή αλλοδαπής, διεθνείς οργανισμούς και την Ευρωπαϊκή Ένωση. Δεν θα αποτελούσε, λοιπόν, έκπληξη, αν, εν αναμονή της προεξοφλούμενης από τις «αγορές» επίσημης ιδιωτικοποίησης των ΑΕΙ, ο παραπάνω θεσμός χρησιμοποιηθεί ακόμη και προκειμένου να χορηγούνται τίτλοι, κατά το πρότυπο των τίτλων που προέρχονται από τη συνεργασία των ιδιωτικών «κολεγίων» με πανεπιστήμια του εξωτερικού, γεγονός που θα οδηγούσε σε πλήρη περιγραφή των διατά-

ξεων του άρθρου 16, παρ. 5 και 8, του Συντάγματος. Άλλωστε, όπως συνέβη και ως προς τη «χρυσή μετοχή» του Δημοσίου στις ιδιωτικοποιημένες δημόσιες επιχειρήσεις στρατηγικής σημασίας⁷, η ενωσιακή έννομη τάξη δεν θα διστάσει να επιδιώξει τη διασφάλιση του ωφέλιμου αποτελέσματος της ελεύθερης κυκλοφορίας που μπορεί να αναπτυχθεί στο πλαίσιο της παραπάνω ιδιωτικοποίησης των ελληνικών ΑΕΙ, την οποία, με το προσχέδιο νόμου, οικειοθελώς διευρύνουν, κατά κρίσιμο τρόπο, οι ίδιες οι εθνικές αρχές.

Εξάλλου, το προσχέδιο νόμου προωθεί μια οργανωτική δομή των ΑΕΙ η οποία αντιβαίνει στις επιμέρους συνταγματικές απαιτήσεις της πλήρους αυτοδιοίκησης των τελευταίων, κυρίως λόγω του αδικαιολόγητου περιορισμού στην εκπροσώπηση των αναπληρωτών και επίκουρων καθηγητών στο Συμβούλιο του ιδρύματος, της υποχρεωτικής συμμετοχής στο ίδιο Συμβούλιο ευρέος αριθμού προσώπων τα οποία εκλέγονται έμμεσα και δεν έχουν καμία απολύτως σχέση με το ίδρυμα, καθώς και των προβλεπόμενων διαδικασιών εκλογής του Πρύτανη και του Κοσμήτορα της σχολής, οι οποίες, εκτός των άλλων, στερούνται και αυτές της προσήκουσας αντιπροσωπευτικότητας. Αυτές δε οι πλημμέλειες θέτουν εν αμφιβολώ το κύρος του μεγαλύτερου μέρους των λοιπών ρυθμίσεων του προσχεδίου νόμου, ιδίως αυτών που συνδέονται με την άσκηση των ευρύτατων αρμοδιοτήτων των προτεινόμενων παραπάνω οργάνων διοίκησης των ΑΕΙ⁸.

Ας υπομνηστεί ότι, σύμφωνα με τη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, η οργάνωση των πανεπιστημίων είναι πρωτίστως θέμα όχι του κοινού αλλά του συνταγματικού νομοθέτη, ο οποίος θεσπίζει «*συγκεκριμένα οργανωτικά και λειτουργικά πλαίσια που οριοθετούν τη δράση όχι μόνο της διοίκησης αλλά και του κοινού νομοθέτη, κατά τη ρύθμιση από αυτόν των σχετικών θεμάτων*»⁹. Ακόμη, λοιπόν, κι αν ο συνταγματικός νομοθέτης δεν επιβάλλει ορισμένο

(4) Βλ. Γ. Γεραπετρίτη και Σπ. Βλαχόπουλου, Γνωμοδότηση προς τη Σύνοδο των Πρυτάνεων: τα προβλήματα συνταγματικότητας του προσχεδίου νόμου για τα ΑΕΙ, 11.7.2011, δημοσιευμένη στο παρόν τεύχος της ΕφημΔΔ, σ. 333 επ..

(5) Βλ. π.δ. 432/1981 και ΚΥΑ 679/22.8.1996 (ΦΕΚ Β' 826).

(6) Βλ. άρθρο 3, παρ. 7, του ν. 1268/1982, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 41, παρ. 7, του ν. 2413/1996.

(7) Βλ., ενδεικτικά, ΔΕΕ, 13.5.2003, υπόθεση C-463/00, Επιτροπή/Ισπανία (Συλλογή 2003, I-4581).

(8) Βλ., αναλυτικά, Κ. Χρυσόγονου, Γνωμοδότηση προς τη των Σύνοδο Πρυτάνεων: το προσχέδιο νόμου για τα ΑΕΙ και η συνταγματική νομιμότητα, 11.7.2011, δημοσιευμένη στο παρόν τεύχος της ΕφημΔΔ, σ. 322 επ., Χ. Ανθόπουλου, Γνωμοδότηση προς τη Σύνοδο των Πρυτάνεων σχετικά με τη συνταγματικότητα ορισμένων ρυθμίσεων του προσχεδίου νόμου για τα ΑΕΙ, 11.7.2011, δημοσιευμένη στο παρόν τεύχος της ΕφημΔΔ, σ. 330 επ., Γ. Γεραπετρίτη και Σπ. Βλαχόπουλου, ό.π..

(9) Βλ. ΣτΕ 338/2011.

οργανωτικό και λειτουργικό πρότυπο για τα ΑΕΙ¹⁰, ο κοινός νομοθέτης δεν τελεί υπό καθεστώς ανάλογο με εκείνο των ιδιωτών, των οποίων η καταρχήν ελεύθερη δράση απλώς περιορίζεται από τον νόμο. Ο κοινός νομοθέτης τελεί υπό καθεστώς αρμοδιότητας και δεν διαθέτει παρά την ελεγχόμενη ευχέρεια να κινείται μέσα στα συγκεκριμένα συνταγματικά πλαίσια τα οποία διέπουν την οργάνωση και λειτουργία της ανώτατης εκπαίδευσης και στα οποία η νομολογία έχει προσδώσει ιδιαίτερα πυκνή κανονιστική υφή.

Συναφώς, έχει κριθεί ότι, υπό το κράτος ισχύος του άρθρου 16 του Συντάγματος, καμιά από τις ομάδες που είναι φορείς της ακαδημαϊκής ελευθερίας (ΔΕΠ, λοιπό διδακτικό προσωπικό, φοιτητές, κ.λπ.) δεν μπορεί εκ των προτέρων και για οποιοδήποτε ζήτημα να διεκδικήσει θέση υπεροχής, αλλά οι εκπρόσωποί τους μετέχουν ισότιμα στα όργανα διοίκησης των ΑΕΙ¹¹. Συνεπώς, ουδόλως δικαιολογείται η προαναφερθείσα πλημμελής αντιπροσωπευτικότητα των οργάνων διοίκησης των ΑΕΙ που προτείνεται με το προσχέδιο νόμου.

Περαιτέρω, πρέπει να σημειωθεί ότι η προβαλλόμενη θεσμική ανάγκη ανεξαρτησίας όσων ασκούν διοίκηση από αυτούς τους οποίους διοικούν καλύπτεται επαρκώς από τις εγγυήσεις αμεροληψίας, διοικητικού, πειθαρχικού και δικαστικού ελέγχου των οργάνων των ΑΕΙ οι οποίες ήδη προβλέπονται στην έννομη τάξη μας. Η παραπάνω ανάγκη δεν μπορεί να δικαιολογήσει ουσιώδεις εκπτώσεις ως προς την τήρηση της δημοκρατικής αρχής, η οποία συνυφάνεται με την αρχή της πλήρους αυτοδιοίκησης των ΑΕΙ¹², καθώς, όπως επισήμανε ο Α. Μάνεσης, «τα ΑΕΙ δεν πρέπει [...] να αντιμετωπίζονται σαν απλά 'ιδρύματα', αλλά και σαν 'ενώσεις προσώπων'. Πλήρης αυτοδιοίκηση δεν μπορεί να νοηθεί στοιχειωδώς παρά με την ανάδειξη των οργάνων που διοικούν τα ΑΕΙ μόνον από όσους τα απαρτίζουν [...] αλλά και από όλους όσοι τα απαρτίζουν»¹³. Άλλωστε, η συγκέντρωση σημαντικής

εξουσίας διοίκησης των πανεπιστημίων σε πρόσωπα που δεν έχουν σχέση με το οικείο ίδρυμα και εκλέγονται εμμέσως, με αμφιβόλου αξιοπιστίας «ορεγγον» διαδικασίες¹⁴, δεν παρέχει καμιά εγγύηση υπέρβασης της όποιας αδιαφάνειας και των όποιων συντεχνιακών και πελατειακών αποκλίσεων μπορεί να εμφανίζει το ισχύον σύστημα διοίκησης των πανεπιστημίων.

Εξάλλου, αναφορικά με τις κρίσεις πανεπιστημιακών, έχει γίνει δεκτό ότι η συμμετοχή εξωτερικών εκλεκτόρων, κατ' αποκλεισμό αντίστοιχου αριθμού δικαιούμενων ψήφου μελών ΔΕΠ του οικείου Τμήματος, κινείται εντός των πλαισίων της αρχής της πλήρους αυτοδιοίκησης των ΑΕΙ, εφόσον, όμως, αυτοί οι εξωτερικοί εκλέκτορες αποτελούν τη μειοψηφία του εκλεκτορικού σώματος. Με τη νομολογία δε αυτή δύσκολα φαίνεται να συμβιβάζονται οι ρυθμίσεις του άρθρου 26 του προσχεδίου νόμου, οι οποίες προβλέπουν ότι οι επιτροπές αξιολόγησης ενδέχεται να απαρτίζονται αποκλειστικά από μέλη εκτός του ιδρύματος ή ακόμη και από ιδρύματα του εξωτερικού και, επιπλέον, ότι θα γίνεται γραπτή αξιολόγηση από «τέσσερις διαπρεπείς καθηγητές του εξωτερικού»¹⁵.

Επιπροσθέτως, δεν πρέπει κανείς να λησμονεί ότι, για την πραγματοποίηση της επιστημονικής έρευνας και διδασκαλίας στο πλαίσιο διασφάλισης της ακαδημαϊκής ελευθερίας, ο συνταγματικός νομοθέτης προέβλεψε την ύπαρξη διδακτικού προσωπικού, το κύριο μέρος του οποίου πρέπει να απαρτίζεται από καταξιωμένους επιστήμονες, με αυξημένα προσόντα και κύρος¹⁶. Οι τελευταίοι, ανεξάρτητα από την ειδικότερη ονομασία ή την επί μέρους διαβάθμισή τους, έχουν ευθέως από το ισχύον Σύνταγμα την ιδιότητα του δημοσίου λειτουργού και όχι του υπαλλήλου, απολαύουν δε ειδικής προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας, ανάλογης με εκείνη των δικαστικών λειτουργών¹⁷. Εντούτοις, το προσχέδιο νόμου υποβαθμίζει πολλαπλώς το κύριο διδακτικό προσωπικό των ΑΕΙ, αλλοιώνοντας τις συνταγματικές εγγυήσεις της ακαδημαϊκής ελευθερίας του.

Ειδικότερα, το άρθρο 17 του προσχεδίου νόμου επιτάσσει ως μόνα κύρια τυπικά προσόντα για την εκλογή σε θέση καθηγητή όλων των βαθμίδων την

(10) Βλ., ενδεικτικά, ΠΕ ΣτΕ 144/2008.

(11) ΣτΕ 114/2002. Πρβλ. ΣτΕ Ολ. 1731/1986, ΣτΕ Ολ. 2805/1984.

(12) Πρβλ., ως προς την αντιπροσωπευτικότητα της εκλογής του Πρύτανη, ΣτΕ 3010/2000.

(13) Βλ. Α. Μάνεση, Η συνταγματική προστασία της ακαδημαϊκής ελευθερίας, *in* του ιδίου, *Συνταγματική Θεωρία και Πράξη 1954-1979*, Ι, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη, 1980, σ. 674 επ., ιδίως σ. 698 - 699. Βλ. και Κ. Γόγου, παρατηρήσεις στην απόφαση ΣτΕ ΕΑ 949/2010, ΕΔΔηΛΥ 1/2011, σ. 105 επ., ιδίως σ. 107 επ..

Αντίθετη άποψη υιοθετούν οι Ν. Κ. Αλιβιζάτος και Α. Μανιτάκης, *Πανεπιστήμια: Ας κατεβάσουμε λίγο τους τόνους*, Εφημερίδα «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ της Κυριακής», 17.7.2011.

(14) Βλ. Χ. Ανθόπουλου, *Πανεπιστήμιο και δημοκρατία*, Εφημερίδα «ΕΘΝΟΣ», 13.7.2011.

(15) Βλ., σχετικά, Γ. Γεραπετρίτη και Σπ. Βλαχόπουλου, *ό.π.*

(16) Βλ. ΠΕ ΣτΕ 61, 144/2008.

(17) Βλ. ΣτΕ 338/2011, ΣτΕ Ολ. 678/2005. Βλ. και Α. Μάνεση, *ό.π.*, σ. 688 επ..

κατοχή διδακτορικού διπλώματος του υποψηφίου (η οποία μπορεί και να μην απαιτείται προκειμένου περί γνωστικών αντικειμένων εξαιρετικής και αδιαμφισβήτητης ιδιαιτερότητας) και την ύπαρξη συνάφειας με το γνωστικό αντικείμενο της προς πλήρωση θέσης είτε του αντικειμένου της διδακτορικής διατριβής είτε του ερευνητικού ή επιστημονικού εν γένει έργου του υποψηφίου. Κατά τα λοιπά, το προσχέδιο νόμου παραπέμπει στον Οργανισμό κάθε ιδρύματος για τον καθορισμό των πρόσθετων προϋποθέσεων και προσόντων για την κατάληψη θέσης καθηγητή, ανάλογα με τη βαθμίδα, το γνωστικό πεδίο της θέσης και τις διδακτικές και ερευνητικές ανάγκες της σχολής. Θα μπορούσε κανείς να δικαιολογήσει την υπέρμετρη ελλειπτικότητα των σχετικών νομοθετικών ρυθμίσεων, προβάλλοντας ότι, μέσω αυτής, ενισχύεται η αυτοδιοίκηση και η διασφάλιση της ιδιαίτερης ταυτότητας κάθε ΑΕΙ. Ωστόσο, η ρητή νομοθετική πρόβλεψη για όλα τα ιδρύματα επαρκούς καταλόγου τυπικών προσόντων εκλογής και εξέλιξης μελών του κύριου διδακτικού τους προσωπικού, με τη μνεία, για παράδειγμα, ως απαραίτητων προϋποθέσεων, του πρωτότυπου επιστημονικού έργου ή της διδακτικής εμπειρίας, όχι μόνον δεν θα πρόσβαλλε την πλήρη αυτοδιοίκηση αυτών των ιδρυμάτων (που, άλλωστε, δεν συνεπάγεται την αυτονομία τους¹⁸) αλλά, αντίθετα, θα διασφάλιζε τη συνταγματική απαίτηση περιβολής του κύριου διδακτικού τους προσωπικού με αυξημένα προσόντα και κύρος. Παραλείποντας να εγγραφεί την εν λόγω απαίτηση, το προσχέδιο νόμου αφήνει μεγάλα περιθώρια πολυδιάσπασης της ενιαίας εφαρμογής και, συνακόλουθα, υποβάθμισης των συνταγματικών προβλέψεων περί του θεσμού του καθηγητή των ΑΕΙ. Υπέρ του τελευταίου αυτού συμπεράσματος συνηγορεί και το γεγονός ότι, για τους δημόσιους λειτουργούς καθηγητές των ΑΕΙ, προβλέπονται κατ' ουσίαν τα ίδια ελάχιστα τυπικά προσόντα με εκείνα εντεταλμένων διδασκαλίας του άρθρου 16, παρ. 5, του προσχεδίου νόμου, στους οποίους μπορεί να ανατίθεται διδακτικό έργο βάσει ατομικών συμβάσεων εργασίας ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου¹⁹.

Εξάλλου, σοβαρούς προβληματισμούς εγείρει, όχι φυσικά η ιδέα της αξιολόγησης των μόνιμων καθη-

γητών των ΑΕΙ, αλλά η συγκεκριμενοποίησή της που προτείνεται στο άρθρο 18 του προσχεδίου νόμου. Πέρα από την ήδη επισημανθείσα αοριστία της σχετικής διαδικασίας αξιολόγησης²⁰ και τον ατυχή συμφυρμό της με τη διαδικασία πειθαρχικού ελέγχου, δεν χωρεί αμφιβολία ότι η πρόβλεψη, αφενός, σημαντικών επιβραβεύσεων σε περίπτωση θετικής αξιολόγησης και, αφετέρου, σοβαρών απαγορεύσεων (διδασκαλίας σε μεταπτυχιακά προγράμματα και επίβλεψης/εξέτασης διδακτορικών διατριβών, συμμετοχής σε επιτροπές επιλογής ή εξέλιξης καθηγητών, συμμετοχής στο Συμβούλιο του ιδρύματος) σε περίπτωση εξαιρετικά αρνητικών αξιολογήσεων δεν συνάδει με το συνταγματικό καθεστώς των καθηγητών των ΑΕΙ ως δημοσίων λειτουργών. Πρέπει να γίνει δεκτό ότι οι τελευταίοι, όπως αναλόγως και οι δικαστές, είτε πληρούν τα απαιτούμενα προσόντα επιλογής ή εξέλιξης τους είτε είναι ανεπαρκείς, οπότε δεν επιλέγονται, παύονται ή δεν εξελίσσονται. Κατά την άσκηση όμως, των εκάστοτε καθηκόντων τους, δεν είναι δυνατόν να διακρίνονται εκ του νόμου (θετικά ή αρνητικά) σε διαφορετικές ποιοτικές κατηγορίες, όπως συμβαίνει, για παράδειγμα, και με την κατηγορία των «αναγνωρισμένου κύρους καθηγητών πρώτης βαθμίδας» που θεσπίζει το άρθρο 9 του προσχεδίου νόμου σχετικά με τα προσόντα των υποψηφίων για τη θέση του Κοσμήτορα. Μια τέτοια διάκριση ίσως προσιδιάζει στους υπαλλήλους του ιδιωτικού (και ενδεχομένως του δημοσίου) τομέα, όχι όμως στους δημόσιους λειτουργούς. Η διάκριση δε αυτή, όταν επηρεάζει και τους φοιτητές²¹, προφανώς αντιβαίνει και στην αρχή της ισότητας που διέπει την παροχή της σχετικής δημόσιας υπηρεσίας. Συναφώς, ουδόλως μπορεί να δικαιολογηθεί η διαφορετική μεταχείριση μεταξύ υποψηφίου διδάκτορα στον οποίο, κατά το άρθρο 24, παρ. 1, του προσχεδίου νόμου, μπορεί να χορηγηθεί υποτροφία, λόγω της θετικής αξιολόγησης της οποίας θα τύχει όχι ο ίδιος αλλά ο καθηγητής που τον εποπτεύει, και των λοιπών υποψηφίων διδασκόντων οι οποίοι δεν θα δικαιούνται τέτοιας υποτροφίας, διότι οι εποπτεύοντες καθηγητές τους δεν θα τύχουν αντίστοιχης θετικής αξιολόγησης.

Σε κάθε περίπτωση, δύσκολα συμβαδίζει με την προστασία της ακαδημαϊκής ελευθερίας και, συνα-

(18) Βλ., ενδεικτικά, ΣτΕ ΠΕ 144/2008.

(19) Κατά τη νομολογία, το λοιπό διδακτικό προσωπικό των ΑΕΙ απαρτίζεται από επιστήμονες οι οποίοι δεν έχουν τα ίδια τυπικά και ουσιαστικά προσόντα με το κύριο διδακτικό προσωπικό τους (βλ. ΣτΕ 2722/2003).

(20) Βλ. Κ. Χρυσόγονου, *ό.π.*

(21) Ας σημειωθεί ότι, κατά την έννοια του Συντάγματος, οι φοιτητές δεν είναι απλοί χρήστες της παρεχομένης υπηρεσίας αλλά παράγοντες προσδιοριστικοί της άσκησης της (βλ. ΣτΕ Ολ. 1731/1986).

φώς, με την προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία των καθηγητών των ΑΕΙ το γεγονός ότι τα νέα πανεπιστημιακά όργανα (λ.χ. το Συμβούλιο του ιδρύματος και ο Πρύτανης), στα οποία συμμετέχουν ή στην εκλογή των οποίων συμπράττουν εξωτερικά μέλη που μπορεί να μην έχουν καν ακαδημαϊκά προσόντα, συνδυάζουν διαχειριστικές και ακαδημαϊκές αρμοδιότητες, μεταξύ των οποίων και ο προσδιορισμός της κατάστασης των παραπάνω καθηγητών. Και τούτο, διότι, με τον τρόπο αυτόν, η ακαδημαϊκή σταδιοδρομία των τελευταίων επηρεάζεται από πρόσωπα, στρατηγικές, πολιτικές και κριτήρια, που δεν είναι ούτε αμιγώς ακαδημαϊκά ούτε αμιγώς αυτοδιοικητικά, γεγονός που μάλλον δεν συνάδει με τις συνταγματικές εγγυήσεις της ανεξαρτησίας των εν λόγω καθηγητών ως δημοσίων λειτουργών²².

Από την προηγηθείσα συνοπτική ανάλυση των στρατηγικών επιλογών του Υπουργείου Παιδείας καθίσταται φανερό ότι, με το προσχέδιο νόμου που δημοσιεύτηκε στις 4 Ιουλίου 2011, ως κύρια απάντηση στα υπαρκτά, αναμφισβήτητα πολύ σοβαρά, ελλείμματα αποτελεσματικότητας και λογοδοσίας των πανεπιστημίων μας προβάλλονται η αλλοίωση του δη-

(22) Πρβλ., ως προς τη διάκριση των διαχειριστικών από τις ακαδημαϊκές αρμοδιότητες ως εγγύηση της ακαδημαϊκής ελευθερίας, *O. Beaud, Les libertés universitaires à l'abandon?*, Dalloz 2010, ιδίως σ. 254.

μοσίου χαρακτήρα τους, ο περιορισμός της εσωτερικής δημοκρατίας τους και η υποβάθμιση των καθηγητών ως δημοσίων λειτουργών. Με τον τρόπο αυτόν, διαστέλλονται αθέμιτα οι αρμοδιότητες του κοινού νομοθέτη και προκρίνεται η επιλεκτική χρεοκοπία του Συντάγματος, τούτη τη φορά, ως προς τις διατάξεις του άρθρου 16 για την ανώτατη εκπαίδευση.

Τα πολιτειολογικά συμφραζόμενα αυτού του επικίνδυνου παιγνιδιού με τους θεσμούς δημιουργούν πολύ μεγαλύτερη ανησυχία. Ρυθμίσεις με πνεύμα και γράμμα ανάλογα με το πνεύμα και το γράμμα των ρυθμίσεων που προτείνονται με το προσχέδιο νόμου προϋποθέτουν κανονικά αναθεώρηση του άρθρου 16 του Συντάγματος, κατά τη συνταγματικώς προβλεπόμενη διαδικασία²³. Εντούτοις, οι κυβερνώντες φαίνεται να μην αισθάνονται ιδιαίτερα δεσμευμένοι ούτε από τη διαδικασία αυτή, δεδομένου ότι, όπως προαναφέρθηκε, προωθούν τη διενέργεια δημοψηφίσματος ακόμη και επί ζητημάτων που άπτονται του θεσμού της συνταγματικής αναθεώρησης. Υπό τις συνθήκες αυτές, υπάρχει ο κίνδυνος να περάσουμε από την επιλεκτική στην καθολική χρεοκοπία του Συντάγματος και, εν τέλει, στην πλήρη αποσύνθεση του Κράτους Δικαίου.

(23) Βλ., σχετικά, τις αναλύσεις και τις προτάσεις του *N. Κ. Αλιβιζάτου*, Πέρα από το 16. Τα πριν και τα μετά, Εκδόσεις Μεταίχμιο, 2007.

